

902,6
A-87

АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ ОТКРЫТИЯ 2006 года

НАУКА

УДК 902/904

ББК 63.4

А87

Издание основано в 1965 году, возобновлено в 1993 году

Редакционная коллегия:

*С.В. КУЗЬМИНЫХ, С.З. ЧЕРНОВ,
Н.В. ЛОПАТИН* (составитель и ответственный редактор)

В подготовке издания принимали участие сотрудники ИА РАН
*Е.Е. СЫРНЕВА, Н.С. САФРОНОВА, И.С. ТОРОПОВ,
Н.Ф. ФЕДОРОВА, А.В. ЯКОВЛЕВ*

Рецензенты:

доктор исторических наук *В.И. КОЗЕНКОВА*,
кандидат исторических наук *Ю.Б. ЦЕТЛИН*

На переплете:

*исследование подводного фундамента в Фанагории (к статье В.Д. Кузнецова);
деревянное украшение лошадиной упряжи, Монголия
(к статье В.И. Молодина, Г. Парцингера, Д. Цэвэндоржа)*

Археологические открытия / Ин-т археологии РАН. – М. : Наука, 1965 –

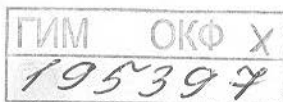
2006 год / [сост. и отв. ред. Н.В. Лопатин]. – 2009. – 759 с. – ISBN 978-5-02-035983-3 (в пер.).

Выпуск представляет собой свод информации о результатах археологических изысканий за полевой сезон 2006 г. Материалы сгруппированы в шесть разделов, в которых отражены работы на территории России и за рубежом. Публикации содержат сведения о наиболее интересных объектах, материалах и находках. Сборник завершается указателями.

Для археологов, этнологов, краеведов.

Темплан 2008-I-210

ISBN 978-5-02-035983-3

- © Институт археологии РАН, 2009
- © Лопатин Н.В., составление, 2009
- © Российская академия наук и издательство “Наука”, продолжающееся издание “Археологические открытия” (разработка, оформление), 1965 (год основания), 1993 (год возобновления), 2009
- © Редакционно-издательское оформление. Издательство “Наука”, 2009

Т.А. Пушкина, Н.В. Ениосова, С.Ю. Каинов,
О.Л. Шарганова

ПРОДОЛЖЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЙ В ГНЁЗДОВЕ [131]

В течение ряда лет совместная археологическая экспедиция МГУ – ГИМ при поддержке РГНФ продолжает комплексные исследования Гнёздовского комплекса археологических памятников, расположенного на окраине современного Смоленска.

В 2006 г. экспедиция МГУ им. М.В. Ломоносова продолжила раскопки ЮЗ части мыса Центрального городища. Исследован небольшой участок площадью 32 м² (раскоп ЦГ-XXV), призванный соединить два исследованных в 1952 и 1953 гг. раскопа. Толщина культурного слоя, нарушенного военными траншеями и хозяйственными ямам позднего происхождения, не превысила 0,6 м.

С легкими наземными сооружениями X в. можно связать завалы частично обожженной глиняной обмазки стен (на отдельных кусках отчетливо видны отпечатки прутьев). Подобные завалы глиняной обмазки стен небольших наземных сооружений ранее выявлены при исследованиях в СЗ и пойменной частях селища.

Насыщенность нижней части культурного слоя Центрального городища углистыми прослойками, развалами головней и скоплениями прокаленного песка позволяет предположить не менее двух достаточно обширных пожаров, в результате которых сначала были уничтожены ранние постройки и связанные с ними углубленные сооружения, расположенные непосредственно на мысовой части площадки, а несколько позже ряд возведенных на этой же и прилегающей территории наземных жилых и хозяйственных сооружений. С культурным слоем этого времени связаны находки многочисленных и разнообразных по форме и цвету стеклянных бус, нескольких дирхемов и их обломков, трапецевидной подвески из медного сплава с пуансонным орнаментом, целого поясного крючка, поврежденного западнославянского серебряного височного кольца, украшенного зернью, фрагмента крестика скандинавского типа, аналогичного обнаруженному в составе украшений в 1993 г.

Позднесредневековый этап истории Гнёздова нашел отражение в материалах верхней части напластований. Прежде всего это перемешанный огородный слой, содержащий фрагменты лепных и круговых глиняных сосудов X–XVII вв., обломки печных изразцов, большемерных кирпичей, а также различные изделия IX–XIII и XV–XVII вв. из металла, стекла и т.п. Точное место расположения постройки XVII в. определяется остатками основания печи, обнаруженной в раскопе

ЦГ-XXIV 2005 г. и дослідованої в цьому сезоні. Площади основи прямокутної печі – 1,1 × 1,1 м, висота збереженої частини – до 0,2 м. Серед розвали печі і в невіддаленій близькості від неї знайдені декілька монет польсько-шведського чекана 1-й пол. XVII в. С цієї ж території городища походять знахідки фрагментів сильно патинірованого скла і скляних посудів, які можуть бути датовані в межах XV–XVII вв. Спорудженню печі передували роботи по плануванню ділянки, з якими можна зв'язати пласт світлого піску, рівномірно перекривавший ділянку, на якому незадовго до цього була викопана глибока яма, частково знищивши рештки двох розташованих на цьому місці в X в. і згорілих одна за другою споруд. В ямі відзначені шматки вапняку, знайдено декілька фрагментів посудів XVI–XVII вв.

На зап. околиці лісної групи курганів розкопано курган, не мавший видимих зовнішніх пошкоджень (курган Л-203). Округла в основі насыпь звертала на себе увагу трохи уплющеною формою і незначителним просіданням поверхні на вершині. Курган розкопано на снос. Насыпь перекривала собою обширну могильну яму, прорізавшу пляму сірого гумусированого шару погребеного дерна. Розмір ями – 380 × 345 см, глибина ок. 150 см від рівня погребеного дерна. В придонній частині ями зафіксовані сліди погребальної камери розміром 280 × 220 см. На полу могильної ями виявлені сліди лаг (ширина ок. 15 см), орієнтовані по лінії З–В. Форма і розташування слабких плям дерев'яного тлена і гумусированого піску дозволяють передположително реконструювати погребальну камеру як сруб (?) висотою 30–50 см, перекритий двохскатною дахом висотою до 90–95 см по коньку. Найбільш ймовірно рубка конструкції в лапу – ця система відзначена в 11 з 12 досліджених раніше в Гніздові камер. Около східної сторони камери на полу лежали залізний ніж з кістяною рукояткою і чотири скляні бусини. Судячи з місця знахідки бус і ножа, погребенна могла бути положена головою на Ю (?). Скляні бусини в формі коротких циліндричних трубочок мутновато-білого кольору найбільш характерні для X в., хоча їх знахідки відзначені і в шарах IX в. В гніздовських курганах такі бусини раніше не були відомі, а в культурному шарі поселення вони зустрічені лише в єдиничних випадках. Ймовірно, дане погребення слід датувати X в. Після завершення розкопок насыпь відновлена.

Традиційні методи польової археології (послойно-поквадратне зняття шару, доповнене його просіванням і промивкою) були доповнені збором проб і зразків для проведення петрографічних, хімічних, палинологічних, палеоботаничних, карпоботаничних і радіоуглеродних аналізів, а також повним збором остеологічного матеріалу.